

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2016» атты
XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2016»

PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2016»

2016 жыл 14 сәуір
Астана

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2016»
атты XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2016»**

**PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2016»**

2016 жыл 14 сәуір

Астана

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

Ғ 96

Ғ96 «Ғылым және білім – 2016» атты студенттер мен жас ғалымдардың XI Халық. ғыл. конф. = XI Межд. науч. конф. студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2016» = The XI International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2016» . – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2016. – б. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-764-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

ISBN 978-9965-31-764-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2016

1. Пугачев В.П Политология. Студенттер анықтамасы, - М.: Филологиялық қоғам "Слово", 1999.- 576 б.
2. Бурдые П. Телеарналар мен журналистика туралы / Пер. с фр. -- М.: Ғылыми зерттеу қоры «Прагматика культуры», Эксперименталды әлеуметтік институт, 2002. -- 159 б.
3. Розенталь Д.Э., Кохтев Н.Н. Жарнама мәтіндерінің тілі. ,- М.: Фараон, 2002.- 159 б.
4. Лавриенко В.Н. Социология,- М.: Юнити-дана, 2000. - 238 б.
5. Амири Л.П. Жарнама тілі: лингвистикалық және психологиялық ерекшеліктері // Тіл және ой: психологиялық және лингвистикалық аспектілер: 4-ші жалпы ресейлік ғылыми конференция материалдары / жауапты редактор, проф. А.В. Пузырев. - М.; Пеликан, 2012.- 256 б.
6. Мырзахметова Т.Ш. Көпнүктенің семиотикалық және функционалды-прагматикалық қорытындысы. Автореф.дис...филол.ғыл.канд. –Алматы, 2000. -30 б.
7. Есенова Қ.Ө. Қазіргі қазақ медиа-мәтінінің прагматикасы (қазақ баспасөз материалдары негізінде), филол. ғыл. докт.; –Алматы, 2000.

ӘОЖ 72.04

ҚЫТАЙ КЕСКІНДЕМЕСІНІҢ ОРЫНДАЛУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Айдын Айжан

739965753@qq.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕНУ, Сәулет-құрылыс факультеті, «Дизайн және инженерлік
графика» кафедрасының студенті, Астана, Қазақстан.

Ғылыми жетекшісі – Ш.М.Тусупбекова

Қытай ұлтының бес мың жылдық тарихына көз жүгіртсек, Қытай кескіндемесінің қалыптасуы мен дамуы ұзақ мерзімді жол тартқан. Оның ерекшеліктері басқа елдегі кескіндемемен салыстырғанда: оның материалдары, құралдарымен ерекшелінеді. Ғасыр бойы кескіндемеші мамандарының құлшынған еңбектері жоғары деңгейде дамыған.

Қытай кескіндемесінің техникасы ерте заманнан қазіргі заманға дейін “сюаньчжи” жұмсақ қағазына сиямен өрнектелінді, кескіндеме қытай халқының ең ежелгі өнер түрлерінің бірі болып табылады. Дәстүрлі қытай кескіндемесі деген атаудың өзі Хань патшалығынан басталады және ол қытай халқының дәстүрлі бейнелеу өнерінің тәсілі. Қытайлықтар кескіндемені суға батырылған қылқаламмен жібек матаға және күріш қағазына сия арқылы пейзаждар, жекеленген гүлдер, құстарды бейнелеген болатын.

1 сурет

2 сурет

Бұл туындыдан біз тек үш түстың қолданылғанын яғни қара, ақ және қызғылт түстер арқылы суреттің ерекшелігін байқаймыз. Осы әдіс қытай кескіндемесінің бір ерекшелігі болып табылады. Қазіргі таңда Қазақстан да сиямен де салу тәжірибеде қолданылуда.

Кескіндеменің орындау барысында суретке түс беру үшін қою, сұйық, құрғақ, дымқыл салу әдістерін қолданады. Қытайлықтар сурет салғанда көбінесе сары, қызыл, ақ, көк, қара түстерді жиі қолданады. Олар ақ және қара түстерді негіз етіп, салыстырмалы түрде қолданып контраст береді. Қытай суретшілері заттың негізгі түсін қолданбай басқа түстік шешімдермен кескіндейді. Мысалы: бамбукты алсақ (1, 2 суреттер) оның негізгі түсі жасыл, суретші оны тек қара түспен салған. Қытай кескіндемесі осы суреттермен ерекшелінеді. Су мен аспанды салған жағдайда, қағазға ақ түспен бейнені шығарады. Дәл осы ерешеліктерімен қытайдың кескіндемесі дүниеге танымал болып келе жатыр. Төменде қазақстандық суретші Ә. Қастеевтің және қытайлық суретші Цень Баушанның кескіндемесі салыстырмалы түрде көрсетілген.

Екі жұмыста да жазғы табиғат көрінісі (3,4 суреттер) суреттелген әр ұлттың өзіне тән бір ерекшелігі болғандықтан, екі түрлі ой туындады, екі кескіндеменің ұқсастығы екеуінде де жазды бейнелейтін түс бояуларымен бейнеленген, ал айрықша жерлері өте көп, мысалы: қытай кескіндемесінде тауларды айқын көрсеткенімен адам бейнелері көрініс таппаған деуге де болады, тек жалпы көрініс шығады, және уақыт жағынан ұтымды болады салынған. Қазақ кескіндемесін алып қарасақ яғни Ә.Қастеев атамыздың туындысында негізгі көрінісі болып табылатын элементтері анық бейнеленген тау жоталары да айқасып жатқандығы өте тартымды жазылған. Айтарлықтай, салу тәсілде айрықша. Тағы бір айырмашылық қытай кескіндемеде қағаздың ақ жерін қалдырып бейнелей береді, ол дегенің аспан бұлттарын ауа кеңістігін т.б., ал қазақ кескіндемешілері бұндай жағдайда акварельдің жеңіл түстерін жағып кетіп жатады. Бәрімізге мәлім кескіндемеде түс ерекше орын алады [1.2].

Бұл шығармаларда да біз жазға жақынжылы түстердің көбірек қолданғанын байқаймыз.

Табиғатты бейнелейтін қытай картиналарының бәрін пейзаж деп қарауға болмайды. Таулар мен сулардың классикалық формадағы бейнесімен қатар, өзге де формалар — табиғат фрагменттері немесе оның жекелеген құбылыстары да беріледі. Бұл жанрдың шығармалары тек орама қағаздарда ғана емес, сондай-ақ төртбұрышты альбом парақтарында, шымылдықтар мен желдеткіш перделерінде жазылады. Бірде шымшық торғайды бейнелесе, бірде лотос гүлінің жалпақ жапырағында отырған шырылдауық шегірткені көрсетеді. Қытай суретшілері осылай ашылып келе жатқан гүлдің немесе аңның

әрбір қимылын үлкейткіш шыны арқылы қарағандай дәл, бейнелеп көрсетуге, сол арқылы кішкентай сахнаға табиғаттың тұтас картинасын сыйғызуға тырысқан.

3 сурет

4 сурет

Ортағасырлық қытай кескіндемесі өзінің сан түрлілігімен, жаратылыс сырын нәзік те терең түсіне білуімен ерекшеленеді. Мысалға алуға болады, [дүниетаным](#) мен ұстанымдарының тереңдігі қытайдың ортағасырлық мәдениетінің белгілерін бүгінгі күнге жеткізді, құр жеткізіп қана қоймай, оны бар сән-салтанатымен түсінікті, тым жақын етіп көрсетті. Әрине, ұзақ, мерзімді қамтыған орта ғасырдың барлық кезеңдері қытайдың өнері мен мәдениеті үшін жемісті болды десек, қателесеміз. Ең көне кезеңнен бізге жеткен суретші [Гу Кайчжидің](#) орамалары (шамамен 340—406 жылдары) [қытай](#) кескіндемесіне жаңа [поэтикалық ноталардың](#) енген көрсетеді. Оның "*Сарай бикештеріне арналған өсиеттер*" [картинасы](#) көп жайдан хабардар етеді. Ұзынша орама формасында орындалған бұл жұмыс әр түрлі тоғыз сахналық көріністен тұрады. [Чжан Хуаның](#) поэмаға арналған [иллюстрациялары](#) сарай аксүйектерінің тұрмыс-тіршілігімен таныстырады. Әрбір сахна бір-біріне ұқсамайтын өлең құрылыстарымен ерекшеленетін дербес жанрлық композиция. [Гу Кайчжи](#) іс-әрекет өтіп жатқан жерді, мекенді мүлдем көрсетпейді десе де болады. Оның тұлғалары алтындалатын жібек фонда еркін орналасқан. Мұндай әдіс-тәсіл көне қытай дәуірінде-ақ қалыптасып үлгерген еді. Феодалдық қытай өнерінің бар ерекшелігі келесі кезеңде елдің ортағасырлық өркениетінің барынша дамыған тұсында ажарлана түсті. Бұл тарихта мәдени жетістіктерінің ізін қалдырып кеткен екі бірдей ірі мемлекет [Таң](#) (618—907) және [Сұң](#) (960—1279) империяларының бірігуімен байланысты еді. [Қытайдың](#) рухани өмірі үш ғасыр бойында айтарлықтай шырқау биікке көтерілді. [Өнердің, шығармашылықтың](#) түрлі салалары — сәулет өнері мен кескіндеме, [мүсін](#) мен қолданбалы [өнер](#), [поэзия](#) мен проза кемелденіп, гүлдене түсті. [Таң](#) және [Сұң](#) кезеңінің кескіндемесі өмірдің көптеген жақтарын ашып көрсетті. Онда көрініс тапқан құбылыстардың ішінде қалалықтардың тұрмыс-тіршілігін жіті бақылау, жаратылысқа аса мұқияттылықпен назар аудару басты орын алды. Кескіндеме мен поэзия біртұтас бөлінбес бірлікке айналды. [Таң](#) және [Сұң](#) кезеңінің суретшілері өз таланттарын танытудың түрлі жолдарын тапты[3]. Олар сарай қабырғалары мен [храмдарды](#) безендірді, желпуіштерге миниатюрлі кескіндемелік [композициялар](#) салды. Көлемді орама қағаздарда қала және сарай өмірін, [пейзаждарды](#), [портреттерді](#), тұрмыс-тіршілікті, аңыздар мен [саяхатшылықтың](#) сюжеттерін бейнеледі. Орамалар өзінше кескіндемелік кітап қызметін атқарады. Онда суретші өзінің алған бар әсерін дербестеп, ұсақ бөлшегін көрсете алды. Көркем шығарманың [композициялық құрылымы](#) өте күрделі орама қағаздарға салынған сурет үздіксіз ойды білдіреді. [Таң сарайы](#) суретшілерінің жібекке салған суреттерінің сюжеті ретінде сарай тіршілігі, бикештер серуені, ғалымдардың әңгімелесу сәті алынды. Сонымен қатар әрбір шебердің өзі сүйіп жазатын белгілі бір тақырыбы болды. Әйгілі У [Даоцзы будда](#) жазбалары тақырыбына композициялар мен [портреттер](#) жазса, [Хань Гань](#) жылқы малын салумен әуестенді, [Янь Либэн](#) "*Жэньу*" жанрында ("*адамдар мен заттар*") жұмыс істегенді ұнатты. Сол кездегі атақ пен даңққа бөленген суретшілердің бізге жеткен еңбектері саусақпен санарлық. Олар — қырғын соғыс пен табиғат апаттарының

құрбаны болған болатын. Солай бола тұра, бізге жеткен шағын образдарының өзі Таң кескіндемесінің биік деңгейін тануға мүмкіндік береді. [Янь Либэннің](#) (600—673) "[Түрлі династиялардың әміршілері](#)" атты орамасы — көне жанрлық [композициялардың](#) бірі. Оны [Хан дәуіріне](#) дейін билік құрған отыз [императорды](#) көрсетуге арналған топтық [портрет](#) деуге де болады. Осы [картинаның](#) стилінде жібек бетіне көсілте жазылған топтамалардың ұзақ, жылдарға созылған дәстүрлілігі байқалады. [Императорлардың](#) тұлғалары қимылсыз калпында бар тәкаппарлығымен көрінген. Бет әлпеттері орта ғасырлар ханымдарының шарттарына сәйкес жасалған. Суретші кейде императорды табиғи калпында беру үшін оларды іс-әрекет үстінде көрсетуге тырысады. Әсіресе бұл портреттерді жазудағы суретшінің бет сызықтарын, шаш үлгісін, киіміндегі жеңіл қатпарларды анық әрі жеңіл сызықтар арқылы еркін көрсете білуі таң қалдырады [4.5].

[Сун](#) дәуірінің көптеген суретшілері [Тан](#) дәстүрін жалғастыра отырып, тұрмыстық тақырыптарға да картина жазды. Өздерінің ұзын орама повестерінде [Кайфын](#) қаласының халқы көп мереке-думан өмірін, балалардың ойының шеберлікпен бейнелей білді. Мұндай [картиналар](#) тек қызғылықты оқиғаларымен ғана ерекшеленбей, тұтастай [композицияларымен](#) де дараланды. [Жануарларды](#) бейнелеу, портрет салу жанрлары да гүлдену дәрежесіне жетті. Мұнда тек [пейзажды](#) кескіндеме ғана сол дәуірдегі [қытай мәдениетінің](#) бет бейнесін айқындай алды.

[Қытайдағы Мин және Син династиясының](#) көптеген талантты суретшілері өнердегі жаңа бағытты жасырын ұстап, мәпелеумен болды. [Мин кезеңінің](#) өзінде-ақ ресми биліктен тежеу көрмеген елдің оңтүстік бөлігінде, астанадан тым алыста, көптеген көркемсурет мектептері ашыла бастады. Олардың XVI ғасыр өкілдерінің бірі [Сюй Вэй](#) болатын. Оның суреттерінде қалыптасқан дәстүрлі кескіндеме ережелеріне қарсы бағыт болатын. Оның сызықтары кейде тым дөрекі, қалың болса, бей-берекет шашыраған бояулар желмен шатасып кеткен бамбук бұтақтарын еске түсіреді. Сөйтсе, жүйесіз ұқыпсыздықтың астарында суретшінің таза таланты бұғып жатқандай, осы бір сәттік көрініс арқылы күллі дүниеге шындығын ашып тұрғандай көрінеді. XVII ғасырдағы ең атақты кескіндемеші [Юнь Шоупин](#) (1633—1690) болды. "Сүйексіз" немесе "буынсыз контур" деп аталатын тәсілді қолдана отырып, ол әрбір өсімдіктің құрылысы мен сұлулығын аша түсуге тырысты. [Пион гүлінің](#) шашыраңқы күлтелері, желмен тербеліп тұрған жауказындардың нәзіктігі олардың байқалмайтын қалтарыстары мен жұпар аңқыған иісіне дейін жеткізіп бақты. XVI—XVIII ғасырлардағы маңызды рөлге ие болған роман мен драма секілді әдеби шығармалардың тууымен тығыз байланысты кітап гравюрасы пайда болды. Оларда, көбінесе, адамдардың жеке өміріне, ішкі көңіл күйіне көп мән берілді. XVI ғасырдағы тұрмысты бейнелеген суретшілердің басты өкілдері ретінде [Танинь](#) мен [Чоу Иньді](#) айтуға болады. Олар поэтикалық ерекшелігімен де тамсандыратын орама повестердің жаңа түрлерін шығаруға ат салысты. Орта ғасырлардың соңғы кезіндегі суретшілер адамның ішкі әлеміне жақындау үшін портреттік кескіндемені де өрістетті. XVI—XVIII ғасырларда түрлі портреттердің ішінде ата-бабаны дәріптеп отыру дәстүрімен байланысты салынатын аксүйектердің өлер алдындағы портреттері үлкен құрметке ие болды. Ортағасырлық [қытай портреттеріне](#) тән қасиет — адамның бетәлпетін оның тағдырымен байланыстарды салу. Сондай-ақ оның туған кезіндегі ғаламшарлардың аспандағы орналасу тәртібінің оның тағдырына каншалықты әсері болғанын көрсету. Бұл ілімнің негізінде қытай суретшілері беттің әрбір мүшесін басқалармен сәйкес етіп бейнелеу ережесінің толық жүйесі жасалады. Жерлеу алдындағы салтанатта ғасырлық конфуцийлік жүйенің бар төлім-тәрбиесі кеңінен көрініс тапты. Мәңгілікке бет түзеген адамдардың жүзі күнделікті күйбең тіршіліктен баз кешкендей, портреттен қатал тұлға маңғаздана қадалады да, қимылсыз, сұсты көздер тым алысты көздеді.

5 сурет Ат сүй бэй хун

Әрине, бір ұлттың әр бір елдің өзіндік стилі бар, сурет салу әдістері де ерекше теріледі. Қазіргі кезде, өз ұлтымыздың мәдениеті мен ұлттық қасиеттерін сақтап отып әрі қарай дамытатын кезде, басқа да бір ұлттың сурет салудағы ерекше көрнекті, әдістемелерін үйреніп, өз стилімізге басқаша бір жаңалық енгізіп, дамыта беруіміз тиіс!

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Фрумкина Р.М. Цвет, смысл, сходство. – М.: Наука, 1984. – 174 с.
2. Wikipedia® — [Wikimedia Foundation, Inc.](http://www.wikimediafoundation.org/) коммерциялық емес ұйымының тіркелген сауда маркасы.
3. Гумбольдт В. О различении строения человеческих языков и его влияние на духовное развитие человека // В. фон Гумбольдт. Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 2000. – 400 с.
4. Интернет желілері
5. (<http://moy-bereg.ru/simvolika-tsvetov/semanticheskie-traditsii-tsveta-v-kulture.html>)

ӘОЖ 721.05

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ДИЗАЙНДА КӨРМЕПАВИЛЬОНДАР КЕШЕНІҢ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Амангельдинова Айгерим Мусаевна

aiqera95_11@mail.ru;

Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университетінің «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының 3 курс студенті, Астана, Қазақстан

Муқанова Самал Оразхановна

999_soul@mail.ru

Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университетінің «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының оқытушысы, Астана қ., Қазақстан

Жаппай көрмелік павильондар құрылысы, ойын-сауық кешендерінің әр түрлі сипатта олардың алдындағы артықшылығы нысандарының монофункциональдылығымен, мәдени қызмет көрсетумен түсіндіріледі: ең алдымен құруға арналған арнайы аумақтарда рекреациялық аймақтарда, кешендердің және ансамбльдердің бірі- әр түрлі функционалдық мақсаттағы ғимараттар, аттракциондар (жылумен және ыстық климат) және жабық су-